

Javaslat a
„Népoktatás Apátfalván”
települési értéktárba történő felvételéhez

Készítette:

Beke Mihály

Beke Mihály

Apátfalva, 2017. március 20.

I. A JAVASLATTEVŐ ADATAI

1. A javaslatot benyújtó (személy/intézmény/szervezet/vállalkozás) neve:

Beke Mihály

2. A javaslatot benyújtó személy vagy a kapcsolattartó személy adatai:

Név: Beke Mihály

Levelezési cím: Szeged, Murányi utca 3.

Telefonszám:06 62 317 906

II. A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

1. A nemzeti érték megnevezése: Népoktatás Apátfalván

2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása

☐ agrár- és
élelmiszergazdaság	☐ egészség és életmód	☐ épített környezet
☐ ipari és műszaki
megoldások	☒ kulturális örökség	☐ sport
☐ természeti környezet	☐ turizmus	

3. A nemzeti érték fellelhetőségének helye

4. Értéktár megnevezése, amelybe a nemzeti érték felvételét kezdeményezik

- települési tájegységi megyei külföldi magyarság

5. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása

Ez az értéktári javaslat emléket kíván állítani azoknak a pedagógusoknak, akik évtizedeken keresztül tanították az apátfalvi falusi és tanyai gyerekeket. Nem kímélve erőt és időt fáradoztak azon, hogy a faluban minél több művelt ember legyen. Gondoskodtak a tanítás mellett a szórakoztatásról, színdarabok, ünnepi műsorok betanításával, és a tanyavilágban az iskola volt a vallásos élet színtere is. A javaslat írója maga is tanár lévén, hálával gondol elődei áldozatos munkájára.

Apátfalvát 1750-es években telepítették újra. 1753-ban már működött a faluban egy kántortanító, vagyis a plébánia megalakulásával egy időben a katolikus egyház a tanítást is megkezdte. 1766-tól Magyary István lelkész **szabályosan szervezett iskolát működtetett**. 1788-ban a kántori és a tanítói állást szétválasztották. Az iskolaépület fontos tartozéka volt a harang, a gyerekeket ugyanis harangszóval hívták tanításra.

1848. május 28-án Horváth Mihály kanonok helyezte el a **második iskola alapkövét**.

Az épület falait Ferentsik András nagylaki kőműves föl is húzta, de a forradalmi helyzetben az építést abba kellett hagyniuk, ezért továbbra is egyetlen osztatlan vegyes osztályban folyt a tanítás, egy tanító irányításával. 1851-ben összesen 473 tanuló iratkozott be.

Ilyen létszám mellett eredményesen tanítani nem lehetett.

Valamelyest enyhített a katasztrofális helyzeten, hogy 1855-ben létrejött a második iskola, amely leányiskolaként működött. Mindkét épületben férfitanítók oktattak.

A fiúkat az élemedett korú, betegeskedő Szabados József tanította, aki saját pénzén segédtanítót alkalmazott. A leányosztályt Czimer János vezette.

Apátfalván 1869-től az addigi római katolikus felekezetű iskolát községi iskolává nyilvánították. 1870-től egyes osztályokban tanítottak.

Lazulni kezdhettek a templomba járás, ezért 1886-ban az iskolaszék a tanítók kötelességévé tette, hogy a tanulókat minden reggel misére, szombat délután vecsernyére kísérik, az utóbbi alkalommal a tanulókat egyházi énekekre tanítják.

1887. március 18-án Bálint tanító elhunyt. Helyére Zabolyszky Mihályt választották meg.

A Helytartótanács 1865. - 1866. augusztus 6-án kelt intézkedésével elrendelte a **harmadik iskola fölállítását**. Mivel akkor a községet sok elemi csapás érte, a lakosok elszegényedtek, elodázódott az iskolaépítés. A községi elöljáróság négyezer forint államsegélyt kért új „tanoda” építésére. Bár az államsegélyt kilátásba helyezték, a község ezt be nem várva tanítói állást szervezett, ideiglenes megoldásként 1872-ben egy rozszant épületben megnyitották a harmadik elemi.

Az államsegélyből 1874-ben azután fölépült a rozoga ház helyén az új iskola. A tanteremből, tanítói lakásból álló épület 4708 forint 98 krajcárba került.

1876-ban az iskolaszék megszervezte az igazgatótanítói állást. Erre a tisztségre október 1-jén Sümeghy Istvánt, polgári iskolai diplomával rendelkező nevelőt választották meg.

A **negyedik tanterem, a Magtár utcai iskolaház** 1884-ben épült fel. A kultuszminisztérium 1884. május 10-én egy zsidó magániskola fölállítását engedélyezte, amelyet a hitközség másfél évig üzemeltetett.

Bizottságot alakítottak, eldöntendő, hogy új iskola a tanyákon vagy a községben épüljön-e meg. A tanyákon lakó tankötelesek száma 1888-ban 122 volt, a belterületen lakó, de iskolába nem járó tanköteleseké elérte a 150 főt. Mivel a tanyaiakból mintegy 20-25 tanuló járhatott a községi iskolába, sőt jóakarattal a nagyszülőktől ugyanannyi, ezért **újabb (ötödik) belterületi iskola** létrehozását tartották fontosabbnak. 1888-ban az **Új soron a Zöldfa vendéglőt** Juhász Jánosnétól iskola és tanítói lakás céljára 2700 forintért megvásárolták

Az új iskolák létesítésével és a népiskolai törvény alkalmazásával fokozatosan növekedett a tanulók létszáma. 1851. évi 473 főről 1885-re 615-re emelkedett.

1892-ben vásárolták meg nyolcezer forintért, az összes költség viselésével a **Templom utcában** a Schatthelesz-féle házat iskola céljára, ebben a következő esztendőben megnyílt a **hatodik tanterem**. Ugyancsak 1892-ben kezdte meg működését a **külső tanyai iskola**.

Szintén 1892-ben nyitották meg a **kisdudóvót**, amelyhez 1893-ban játszó- és munkatermet alakítottak ki. Az első óvónő Kornis Mária Margit volt, akit szorgalmas és áldozatos nevelőnek ismertek meg. 1894-ben építette meg Tóth Gergely makói iparos 3300 forintért a **belső tanyai iskolát**.

Nemcsak az iskolák létesítése okozott gondot a község elöljáróinak, de azok fönntartása is. Korhecz Czelesztin tanító 1894-ben indítványozta, hogy az iskolákból távolítsák el a kemencéket, vaskályhákat szerezzenek be. Ez négy év múlva valósult meg.

A tanulók télen reggel hét, nyáron hat órára mentek az iskolába. A tanító kötelessége volt rájuk tanítás megkezdése előtt is fölügyni.

A tanítás eredményességére jellemző, hogy az 1895/96. évi tanév végén a belterületi iskolákba járó 556 tanuló közül 112 tudott jól írni és olvasni, a 125 tanyai növendék közül 37; vagyis kereken minden ötödik tanuló.

Sümeghy István igazgatótanító 1898-ban jelentette, hogy 109 növendékéből rendszeresen jár az iskolába 93 tanuló, de olykor a létszámuk hatvanhatvanötre csökken.

Az iskolaszék elnöke - a szűk anyagi viszonyokra való tekintettel - kénytelen volt több gyereket a mindennapos iskolába járás alól fölmenteni. 1899-ben szervezték meg a gazdasági ismétlőiskolát. Sümeghy István igazgatótanítónak 1912 –ben történt elhunytakor utódjául a már 24 éve itt tanító Koller Istvánt bízták meg.

Az első világháború kitörésekor katonai kórház céljára öt tantermet foglaltak le.

A háború alatt, majd a forradalmak alatt az iskolák fölszerelése, nagymértékben megrongálódott, sőt tönkrementek.

A rendszeres és teljes értékű nevelői munka 1921 ősztől folyt, ekkor a tanulói létszám 637 fő volt. El kellett készíteni a tanítói rangsort, amely így állt össze: Koller István, Somogyi Béla, Benkóczy Sándor, Jánosi Erzsébet, Szűcs Ferenc, Imre József, Kollerné Sebeszta Jusztin, Novákné Hun Katalin, Fráterné Fendler Irén, Csikota József, Kerekesné Stibrányi Mária.

A tüzelőhiány miatt öt régi tanteremben és a két tanyai iskolában ismét boglyakemencéket építettek.

A Minisztérium engedélyezte a római katolikus polgári fiú- és leányiskola működését, amely 1926-tól 1931-ig a községháza melletti tanítói lakás épületében kapott helyet.

Kevés községben volt annyira szétszórta a tantermek megoszlása, mint Apátfalván. Az 1930-as évek végére hat épület tizenegy tantermében, két tanyai iskola két termében, két óvodaépület négy helyiségében folyt a nevelőmunka.

Iskolák: Makkfa iskola, Körmőczy iskola (az emeletes új iskola mellett) itt volt az igazgató iroda is Szűcs iskola majd Sinka iskola tornateremmel, Keresztúri iskola (polgármesteri hivatal mellett), Glück iskola tornateremmel, Külső tanyai iskola, Belső tanyai iskola, Mindenütt volt lakás is kialakítva a tanító részére.

Óvodák: templom háta mögötti, bikaakoli óvoda

A tanulócsoporthoz számának növekedésével 1953-ban a község tulajdonát képező **Glück-féle ház** átalakították iskolává, így a tantermek száma hárommal növekedett. 1965-re az iskolának 12 tanterme, egy műhelyterme és egy szükségterme volt.

A nevelők létszáma 24.

1953-tól a dolgozók iskoláját is megszervezték. Főleg a VII. és a VIII. általános iskolai osztályok elvégzését szorgalmazták. A végzetek száma évente tíz-husz fő. 1956-tól működött napközi otthon is; kezdetben egy, majd két csoporttal.

1956 után a tanyai lakosság száma megcsappant, így a külterületi iskolákban kevesebb volt a tanköteles gyerek. Ez egyre jobban megkérdőjelezte a tanyai iskolák létét. A makói járás arról volt híres, hogy a pártelvárásokat túlhajtva hajtották végre. 1964-ben a külső, 1967-ben a belső tanyai iskola működését szüntették meg.

Az iskola 1968-ban ünnepelte százéves fennállását. Ekkor az iskola 560 tanulója hét különböző épületben tanult. 1972-ben épült föl az új, nyolc tantermes iskola.

Az összevont könyvtár a Varga Sinka féle iskola három termébe költözött.

6. Indoklás az értéktárba történő felvétel mellett:

Az apátfalvi népoktatás az évtizedek alatt kisebb nagyobb küzdelmek árán fejlődött. A lakosság nagy szeretettel emlékszik a tanítókra, aki szívvel lélekkel munkálkodtak a fiatalok nevelésén. A kis iskolákra mindenki emlékszik, ahol meg tanultak írni, olvasni.

7. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források)

Tóth Ferenc: Apátfalva Száz magyar falu könyvesháza sorozat 2000.

Marosvidék füzetek: Vargáné Antal Ilona: Egy apátfalvi asszony visszaemlékezései Makó 2009

Sümeghy István-Korhetz Czelesztin-Somogyi Béla emlékirata

Apátfalva nagyközség Csanád vármegyében. [Emlékirat a millennium alkalmából]

Sánta Valéria-Bálint Sándorné-Beke Mihály-Varga Sinka József: Apátfalva község fejlődéstörténete 1944. szeptember 25-től 1965. április 4-ig.

<https://makohirado.hu/2015/04/12/sportcsarnok-lesz-az-apatfalvi-regi-suli-helyen/>

8. A nemzeti érték hivatalos weboldalának címe:

III.

MELLÉKLETEK

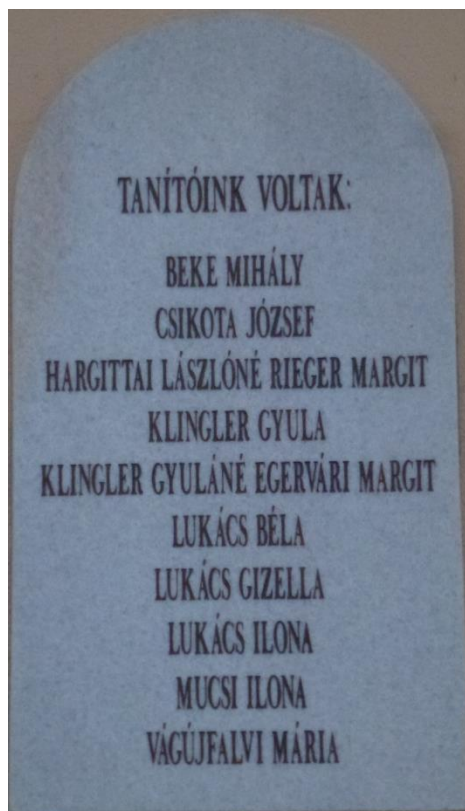
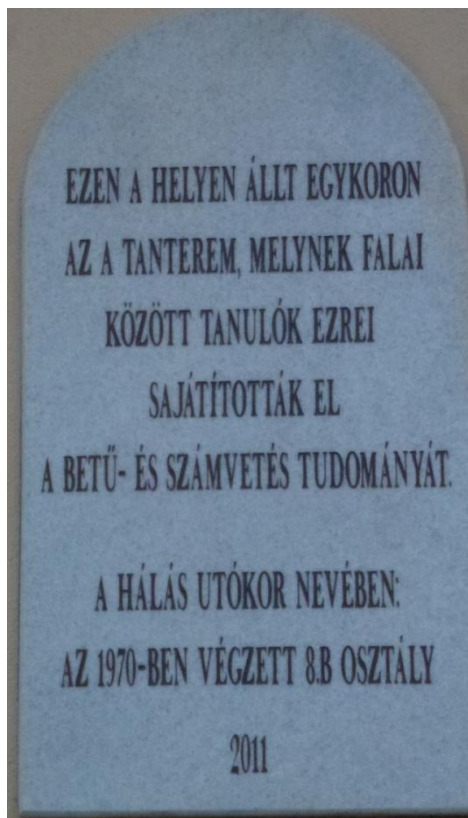
1. Az értéktárba felvételre javasolt nemzeti érték fényképe vagy audiovizuális-dokumentációja

Külsőtanyai iskola, vasárnaponként itt volt a szentmise.

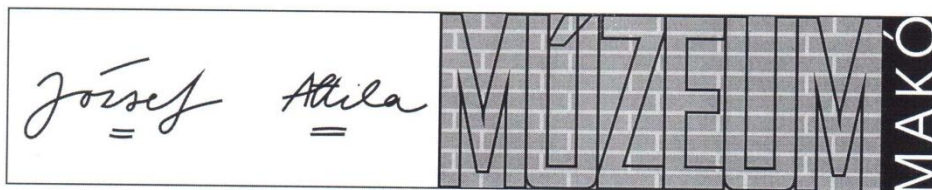
Antal György külsőtanyai oltárra
100 Ft-ot adományozott.

Makkfa iskola

emléktábla

2. A Htv. 1. § (1) bekezdés j) pontjának való megfelelést valószínűsítő dokumentumok, támogató és ajánló levelek

Tárgy: „Népoktatás Apátfalván” települési értéktárba történő felvételéhez

Vargáné Nagyfalusi Ilona
Apátfalvi Értéktár Bizottság Elnöke részére
6931 Apátfalva
Templom u. 69.

Tisztelt Elnök Asszony!

Apátfalva újratelepítése után már 3 évvel később kántortanítót jegyeznek a faluban. Így mondhatni több mint 260 évre tekint vissza a település népoktatása. Nemcsak belső iskolák, hanem külső tanyasi iskolák is működtek, ahol összevont osztályokban tanítottak.

Apátfalva népe mindig is megbecsülte, és tisztelettel tekintett tanítóira, tanáira. Ezért is fontos, hogy megmaradjanak az emlékezetben azon híres nevelők, pedagógusok akik irányadó és példaként állhatnak a pátfalviak előtt.

Mint, múzeumigazgató, és mint néprajzos is feltétlenül javaslom az „Népoktatás Apátfalván” települési értéktárába bevenni.

Makó, 2017. június 15.

Javaslat a Népoktatás Apátfalván című értéktári íráshoz

Mivel Apátfalva tanyavilága az 1800-as évektől sűrűn lakott volt, az iskolába járók száma egyre jobban szaporodott. Nagy szükség volt a tanyai iskolákra. Apátfalva határában két tanyai iskola épült. Először a külsőtanyai iskola, amely 1892-ben kezdte meg a működését. Ez a Langó kápolnától Királyhegyes felé haladva balkéz felől épült és 1964-ig tanítottak ott. A belső iskola a nagyút dűlőben kb a 108 tanyaszám alatt épült, melyet Tóth Gergely makói iparos 3300 forintért épített meg és ott 1894-ben kezdődött el a tanítás és 1967-ig működött. A falusi iskolaépületek el voltak aprózva a faluközpontban.

A falusi tanítóknak minden tantárgyhoz kellett érteni, sok gyerek járt egy osztályba, osztott órákat kellett tartani. És ez mellett fegyelmet is kellett tartani. A tanítóknak akkor nagy tekintélyük volt. A szülők és a gyerekek is hallgattak rájuk.

Ez a javaslat emléket állít a tanítók áldozatos munkájának, akik Apátfalva népét írni –olvasni tanították.

Javaslom a helyi értéktárba felvételre.

Apátfalva, 2017. március 5.

Vargáné Antal Ilona
Apátfalva, Rákóczi utca 52.

3. A javaslathoz csatolt saját készítésű fényképek és filmek felhasználására vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat

Hozzájárulói nyilatkozat

A javaslatban és annak mellékleteiben szereplő fényképeket Vargáné Nagyfalusi Ilona (Apátfalva, Rákóczi utca 115.) alatti lakos készítette.

További felhasználásukhoz ezennel hozzájárulok.

Apátfalva, 2017. május 10.

